

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.524

DOI 10.37734/2409-6873-2021-1-10

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ «НОВОЇ ЕКОНОМІКИ»

В. В. БЛИЗНЮК

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»

Л. Д. ЯЦЕНКО

головний консультант,
Національний інститут стратегічних досліджень

Анотація. *Мета статті* полягає у дослідженні головних ознак сучасного етапу становлення «нової економіки» та обґрунтуванні нових вимог до робочої сили. **Методика дослідження.** *Методологічною основою дослідження* слугували такі методи науково-економічного пізнання, як описово-аналітичний, системний, порівняльний, аналітичний. **Результати.** *Важливо, що «нова економіка» змінює світ праці та соціально-трудова відносини, відкриває нові сприятливі можливості і формує ризики нових тенденцій в економіці для окремих суб'єктів ринку праці, підвищує вимоги до якості людського капіталу та освітньо-кваліфікаційного рівня робочої сили, що потребує дослідження цих змін. Дослідження показало, що головною рушійною силою «нової економіки», основою її продуктивних сил виступають знання та компетенції. Практична значущість результатів дослідження.* Узагальнення основних вимог до новітніх цифрових компетенцій дало змогу виокремити такі, як динамічність; взаємозв'язок з екосистемою робочого місця; постійне оновлення навиків; міждисциплінарність; мобільність та конкурентоспроможність робочої сили; відповідність міжнародним стандартам.

Ключові слова: «нова економіка», ринок праці, ризики, знання, компетенції.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Магістральним вектором сучасності має стати інклюзивний суспільний розвиток на основі досягнень науково-технічного прогресу та інноваційних методів господарювання, інтелектуалізації людського капіталу, розвитку передових новітніх технологій і наукоємних галузей, надання пріоритету виробництву знань, що лежить в напрямі сучасних світових тенденцій та іменується як «нова економіка». «Нова економіка» змінює світ праці та соціально-трудова відносини, відкриває нові сприятливі можливості й формує ризики нових тенденцій в економіці для окремих суб'єктів ринку праці. Ці зміни актуалізують дослідження особливостей їх впливу на сферу прикладання праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань, пов'язаних із становленням «нової економіки» та розвитком в цих умовах ринку праці, здійснили вітчизняні вчені, такі як А. Колот, О. Герасименко, В. Іванова, Л. Федулова, А. Гриценко, О. Бутнік-Сіверський, Г. Клімова. Однак питання адаптації ринку праці до вимог, що диктує сучасний економічний прогрес, потребує подальших наукових розвідок.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення особливостей «нової економіки», ідентифікація переваг та ризиків нових тенденцій в економіці для окремих суб'єктів ринку праці, визначення основних напрямів розвитку якісних характеристик робочої сили.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. «Нова економіка» є багатомірною, її головними ознаками є перетворення знань, інтелекту на провідний ресурс економічного розвитку; стрімке поширення якісно нових інформаційно-комунікаційних і мережевих технологій; сервізація економіки; утвердження інноваційного багатства нової економіки, в якій пріоритетного значення набуває творча, креативна діяльність людини. Розгортається процес перетворення інтелекту на провідний ресурс економічного прогресу, що охоплює усі сфери життєдіяльності. Стратегічним вектором утвердження такої економіки виступає розвиток інноваційної праці [1]. Однак не можна обмежуватись тільки інноваціями, оскільки вони в секторі інформаційних і комунікаційних технологій не вичерпують глибинних змін у соціально-економічній формі суспільного

розвитку, що в умовах становлення «нової економіки» набуває якісно нових рис.

У зв'язку з цим більш правомірним є визначення категорії «нової економіки» з позицій системного аналізу, що характеризує її як сучасний етап розвитку світового господарства в умовах інформаційно-технологічної революції, обумовлений процесами глобалізації та світової інтеграції, а також спрямований на перехід до більш високих рівнів суспільного розвитку соціально-економічних структур. Також слід зазначити, що розгортання тенденцій «нової економіки» не може не викликати змін у системі людської діяльності, її об'єктивних характеристиках і мотивації.

Результати власних досліджень корелюють із позиціями вітчизняних дослідників щодо зміни у суспільному поділі праці та функціонуванні глобальної економіки під впливом технологій Четвертої промислової революції. Водночас «нова економіка» відкриває для людини праці нові можливості, сприяє виникненню обмежень і загроз, зумовлених великомасштабними різновекторними змінами сьогодення.

Найважливішими ознаками сучасного етапу становлення «нової економіки» можна назвати такі:

1) Відбуваються демасифікація виробництва, перехід до гнучкого виробництва, здатного на швидке перенастроювання, створення якісних товарів та послуг, спроможних задовольнити зростаючі індивідуалізовані потреби людей, пов'язані з прискореними процесами технічного та технологічного прогресу. Ці глибокі зміни у виробництві зумовлюють поширення інтелектуальної праці та творчої діяльності людини.

2) Центральна роль відводиться теоретичним знанням, що передбачає первинність теорії над емпіризмом та кодифікацію знань в абстрактних системах символів, які використовуватимуться для інтерпретації результатів діяльності різних сфер життя. Знання є основним ресурсом. Основними характеристиками суспільства майбутнього є незалежність від кордонів, оскільки інформацію значно легше передавати між користувачами; мобільність, оскільки інформація є доступною кожному завдяки обов'язковій освіті; успіх у суспільстві, що залежить від можливості використання знань як основного ресурсу суспільства [2, с. 243]. Обсяг потенційно корисного знання перевищує можливості його освоєння на декілька порядків, культура засвоєння заміщується культурою пошуку, дискусій та поновлення.

3) Збільшення класу носіїв знань, тобто найбільш швидкозростаючого сегменту робочої сили – технічних спеціалістів та професіоналів. Для постіндустріального суспільства характерним є формування нової еліти – висококваліфікованих

працівників, статус яких визначатиметься не цінностями та власностями, отриманими або у спадок, або як наслідок підприємницького таланту, а рівнем та якістю отриманої освіти та здатністю постійно навчатися.

4) Формування нової інтелектуальної технології, метою якої є упорядкування масового суспільства [3, с. 33]. Наука досягає свого зрілого стану, адже вона не лише укріпила зв'язки з технологією, але й стала її складовою частиною, тобто будь-яка інституційна форма знань стає основним інструментом, оскільки вона є джерелом інновацій та знань.

5) Посилення ролі інформації та інформаційних технологій. Перехід до нової економіки, пов'язаний зі зміною структури секторів народного господарства, причому набувають ваги ті галузі, які особливо інтенсивно використовують нові інформаційні та комунікаційні технології. Інформатизація охоплює усі сфери життєдіяльності, вона поширюється в усіх галузях науки, техніки, виробництва, гуманітарної сфери. Інформація виробництва і знання стають одним із стратегічних ресурсів, а доступ до них виступає одним з основних чинників соціально-економічного розвитку.

6) Зміни в характері праці. В новому суспільстві праця є механізмом взаємодії між людьми. Аналіз змістовної характеристики праці демонструє розмивання меж праці щодо інших форм діяльності людей. Перш за все це знаходить прояв у взаємозв'язках між працею та знаннями. Знання, інформація проникають в усі структурні компоненти праці, а саме в суб'єкт, об'єкт, процес та предмет праці. Одним із аргументів змістовної характеристики інформаційного суспільства є зростання цінностей знань. Інформація стає невід'ємною частиною трудового процесу, що відображається не лише у підвищенні освітнього рівня працівників, але й у формуванні зовсім нового суб'єкта виробництва, який здатен обробляти, поширювати та формувати інформаційні ресурси, ідеї, технології, спосіб організації та управління, а також постійно вдосконалювати власний професійний рівень, тому категорії «праця» та «освіта» починають втрачати самостійне значення, проникаючи одна в одну. Праця стає більш складною за структурою та гнучкою, різноманітною за змістом, навчання є невід'ємним елементом праці. Змінюються відношення не лише між видами праці, оскільки важко відрізнити фізичну працю від розумової, але й між працею та іншими видами активності. Предмет праці стає менш матеріальним та отримує ознаки символічності й багатofункціональності. Ринок праці набуває ознак гнучкості. Праця перетворюється з процесу реалізації фундаментального професійного призначення

людини (за Вебером) на так звану організовану систему отримання квантированих задовольств [4]. Цінність праці як засобу отримання матеріальних благ поступово зменшується, на перший план висуваються престижність, змістовність, комунікативність та гнучкість. Детермінантами зростання продуктивності праці все більшою мірою виступають новітні технології, перш за все застосування інформації.

7)Породження нових видів дефіцитів, а саме дефіциту часу та інформації. За умов, коли інформація та знання стають безпосередньо виробничою силою, виникає монопольний ресурс, який характеризується новими якостями: засвоєння людиною нових знань є тототним виробництву нових знань, водночас він (цей ресурс – знання) є невичерпним. Доступ до основного ресурсу постіндустріального суспільства є обмеженим, цінність знань та інформації визначається законами цін монопольних благ, а їх власники перебувають у виключному положенні щодо інших. Кінцевою метою існування людини в «новій економіці» є не дохід або задоволення, а вища діяльність. Людина є цінною для суспільства своєю реалізованою здатністю до духовної діяльності та творчості, яка вимірюється в одиницях соціального часу. Результати творчої діяльності можуть виступати у таких формах, як матеріальні продукти творчого процесу, кваліфіковані послуги, управлінські рішення, усне спілкування, збільшення творчого потенціалу.

Отже, «нова економіка» змінює світ праці та соціально-трудова відносини. Технології автоматизують робочі місця, зникають застарілі професії, виникають нові робочі місця, пов'язані з прогресивними технологіями, а також створюють нові вакансії в традиційних галузях, нові методи отримання доходів. Віртуалізація та цифровізація соціально-трудова відносин і ринку праці має певні переваги та ризики для обох сторін соціально-трудова відносин (табл. 1).

Наймані працівники отримують переваги, пов'язані з підвищенням як якості зайнятості, так і якості життя працюючих та їх сімей. З одного боку, скорочуватиметься соціальна нерівність, а з іншого боку, саме доступ до інформаційних ресурсів та наявність цифрових компетенцій є конкурентними перевагами віртуального ринку праці. Серед основних ризиків є якісні зміни, що вимагають нових навичок; трудова діяльність та кар'єра, що матиме нелінійний характер; використання новітніх інформаційних платформ для вирішення питань укладання трудових угод; поширення наявних нестандартних форм зайнятості та виникнення новітніх, що потребуватиме їх легітимізації.

Важливим аспектом у процесі автоматизації виробництва та робочих процесів є перерозподіл технологічних дивідендів, оскільки, як зазначають дослідження, технологічні переваги розподіляються досить нерівномірно й лише поглиблюють різні види нерівностей. Р. Коллінз [5, с. 61] зау-

Таблиця 1

Переваги та ризики нових тенденцій в економіці для окремих суб'єктів ринку праці

Переваги	Ризики
Працівники	
<ul style="list-style-type: none"> – Поява нових якісних робочих місць у високотехнологічних сферах; – покращення умов праці, зростання доходів від праці внаслідок зростання конкуренції за залучення кваліфікованих кадрів; – підвищення гнучкості ринку праці; – можливість та мотивація до підвищення кваліфікаційного рівня; – використання новітніх платформ пошуку роботи; – підвищення рівня мобільності робочої сили. 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження попиту на низько кваліфікованих робітників у зв'язку з автоматизацією виробничих процесів, що спричиняє можливість потрапляння до прекаріату; – вимушене звільнення та зайнятість за нижчим кваліфікаційним рівнем; – посилення структурних дисбалансів на ринку праці; – успіх на ринку визначається доступом та прагненням до нових знань, які швидко застарівають; – поляризація зайнятості.
Роботодавці	
<ul style="list-style-type: none"> – Підвищення продуктивності праці та ефективності виробництва; – розширення можливості інноваційного розвитку та зміцнення конкурентоспроможності; – високий рівень динамічності; – потреба в інноваціях внутрішньо мотивує до інвестування; – поширення новітніх форм зайнятості дає змогу економити витрати на утримання персоналу, організацію робочих місць. 	<ul style="list-style-type: none"> – Додаткові витрати на розвиток; – підвищення конкуренції за кваліфіковану робочу силу; – відсутність повноцінного контролю за організацією робочого процесу та робочого часу; – ризик порушення термінів виконання робочого процесу; – інтенсивність оновлення робочих місць; – необмеженість рівня трудової мобільності.

Джерело: складено авторами

важує, що технологічне заміщення праці матиме наслідками зникнення середнього класу, оскільки остання технологічна хвиля принесла із собою заміщення управлінської праці і перше скорочення середнього класу. За відсутності ефективної компенсаторної політики технологічного заміщення та створення адекватних можливостей для освоєння нових навичок значна кількість тих, хто підпадає під ризик бути вивільненим, може погоджуватися на зайнятість на робочих місцях із вимогами до нижчого кваліфікаційного рівня та, відповідно, заробітної плати. Це збільшує тиск щодо зниження заробітної плати в секторі, де заробітна плата і так є нижчою [6]. Результати досліджень OECD [7] свідчать про те, що більша частина робочих місць, які вимагають середнього рівня кваліфікації та асоціюються із стандартними трудовими угодами й нормальною стандартною тривалістю робочого дня, замінюються нестандартними формами зайнятості не лише в когнітивних професіях, вільних від рутини, але й у робочих професіях, що базуються на ручній праці. В роботі D.H. Autor, D. Dorn [8] доведено, що в останні десятиріччя на ринку праці спостерігаються стагнація і зниження реальних доходів та зайнятості населення з найнижчими професійними навичками, тобто так звана поляризація зайнятості.

Одними з переваг для найманих працівників є автоматизація етапів процесу пошуку та найму робочої сили, використання різноманітних цифрових платформ, що може підвищувати ефективність функціонування ринку праці, оскільки суттєво скорочуються транзакційні витрати на ринку праці.

Основними перевагами для роботодавців є економія витрат на утримання персоналу та динамічність інноваційних і організаційних процесів.

Узагальнюючи все вищенаведене, зазначаємо, що «нова економіка» – це модифікована економічна інфраструктура, що характеризується переважанням нематеріальних активів (знань, послуг) над матеріальними, гуманізацією, інформатизацією, технологічним прогресом та глобалізацією науково-технічного перевороту у вигляді швидкого поширення його досягнень по всіх країнах для скорочення технологічного та економічного розриву між ними. Головним вектором є інтернаціоналізація економічних відносин країн, що отримав назву «глобалізація» та «техноглобалізація». Його ознаками є інноваційний розвиток, рушійною силою якого є науково-технічний прогрес та міжнародний обмін технологіями.

Процеси глобалізації на фоні прискореного розвитку інформатизації та комп'ютеризації електронних засобів передачі інформації змінили обличчя суспільства, яке трактується як «інформаційне», «постекономічне» або більш узагаль-

неним терміном «інтегральний соціокультурний устрій» [9]. Для такого суспільства характерною є заміна технократизму антропоцентричним сприйняттям світу, що дає змогу підвищити статус людського фактору у суспільному виробництві. Представники різних напрямів науки доходять згоди, що у новому сторіччі соціальна політика має відповідати потребам людини. З'являються концепції «управління людськими ресурсами» та «управління знаннями». Конкретні форми соціального партнерства проявляються в участі персоналу у прибутках, власності та управлінні корпорацією, що забезпечує конкурентні переваги.

На макроекономічному рівні тенденції соціалізації проявляються у постановці нових пріоритетів під час розроблення та реалізації політики держави. Ускладнення цільових функцій соціальної сфери пов'язано з тим, що держава зобов'язується забезпечити ресурсами розвиток економіки. Щодо людського ресурсу у вигляді людського капіталу, то це проявляється у розвитку науки, освіти та системи охорони здоров'я. У XXI сторіччі формування середовища, що адекватне розвитку творчого потенціалу кожної людини, створення умов, необхідних для стійкого розвитку людського потенціалу, є ключовими завданнями. Отже, зростає роль якісних характеристик людського капіталу, до яких належать рівні освіти, кваліфікації, прагнення до отримання новітніх знань та здатності їх реалізації. Цим пояснюється вагомість освіти та науки в усіх сферах суспільного життя, в тому числі в системі економіки знань. Здатність генерувати, оновлювати та ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях, значною мірою залежить від якості кадрового потенціалу країни, перш за все від кадрів інноваційного типу. Саме тому ключовими стратегічними чинниками інноваційно-інтелектуального розвитку сучасної економіки світовою спільнотою визнано науку та освіту [10].

Отже, сучасна система освіти повинна сприяти вивченню новітніх знань, активізації креативного й творчого розвитку особистості з орієнтацією на цілеспрямоване персоналізоване формування професійної компетентності з мінімально можливими втратами. Водночас розвиток сфери прикладання праці має спрямовуватись на підвищення конкурентоздатності економіки за рахунок перспективної переорієнтації на виробництво високотехнологічних товарів і послуг, що сприятиме становленню інноваційної моделі зайнятості, ефективному використанню освітнього потенціалу, підвищенню продуктивності праці та зростанню добробуту працюючого населення.

З огляду на ці вимоги сучасна система освіти повинна бути спрямована на формування новітніх знань та професійних навичок, адже рівень

освіченості та знань є однією зі складових частин якісної характеристики трудового потенціалу. Просування України у напрямі загальносвітових тенденцій неможливе без відповідного розвитку людини як носія загальних і спеціальних знань та навичок, тому насамперед особливого значення набуває адаптація системи освіти до вимог сучасності, розвитку науки як бази для інноваційного, технологічного, інформаційного, знаннємісткого розвитку економіки та суспільства загалом. За міжнародними рейтингами наша країна традиційно входить до числа країн із високим рівнем освіченості. Офіційна статистика свідчить про те, що в Україні серед економічно активного населення віком 15–70 років близько 33% мають повну вищу освіту, 20% – базову та неповну вищу, 26% – професійно-технічну, що підтверджує високу освіченість населення нашої країни у кількісному вимірі. Водночас якість освіти залишається недостатньо високою. Про це свідчить низка серйозних проблем, що ускладнюють вирішення завдання підготовки конкурентоспроможних випускників. Необхідність змін у системі освіти України щодо підвищення якості підготовки фахівців та задоволення потреб у навичках на ринку праці відзначають у своєму звіті представники Світового банку, де, зокрема, було зазначено, що «Україні вдалося зберегти чимало зі своїх порівняльних переваг у якості освіти, що сприяє досягненню високих рівнів освіти та розвитку людського капіталу. Втім, навички, яких потребують сектори, що зростають, відрізняються від тих, які розвиває система освіти, а необхідні зміни йдуть повільно» [11]. Завдання щодо посилення ролі людського капіталу як фактору виробництва та рушійної сили економічного зростання в Україні є надзвичайно важливим, його вирішення лежить у площині вирішення проблем якості формування та ефективності використання освітнього потенціалу, що пов'язані як з питаннями розвитку та якісних характеристик освіти, так і із завершенням реформування практично всіх секторів економіки та узгодженістю пропозиції і попиту на ринку праці. Зокрема, гострою залишається проблема невідповідності напрямів підготовки та кількості випускників інститутів, університетів та академій потребам ринку праці. Незважаючи на високу потребу у кваліфікованих фахівцях з боку підприємств, багато випускників не можуть знайти застосування своїм умінням та знанням. За статистикою Держслужби зайнятості, у першому півріччі 2021 р. серед зареєстрованих безробітних в Україні 52% мали вищу освіту, 32% – професійно-технічну, 16% – загальну середню освіту. Ці факти підтверджують необхідність синхронізації потреб ринку праці та ринку освітніх послуг.

Причинами існування дисбалансів є інформаційна невизначеність перспектив ринку праці у

професійному розрізі, доступність та зниження вимог до абітурієнтів під час вступу у заклади вищої освіти, відсутність дієвого моніторингу її якості, в результаті чого вища освіта певною мірою втрачає функцію інструменту інвестування у людський капітал та підвищення індивідуальної конкурентоспроможності, адже в нинішніх умовах після отримання вищої освіти навіть за державний кошт існує висока ймовірність бути зайнятим на робочих місцях, які вимагають рівня професійно-технічної підготовки, або взагалі поповнити лави безробітних. Особливе занепокоєння викликає той факт, що значна кількість менеджерів, професіоналів та фахівців, тобто людей з вищою освітою, працюють на робочих місцях, що не потребують такого рівня професійної підготовки.

Принципові зміни в сучасному соціально-економічному розвитку вимагають значного підвищення творчого потенціалу і конкурентоздатності випускників, а пріоритетним чинником тут виступає вища освіта, насамперед її якість. У вітчизняному правовому полі якість вищої освіти визначається як відповідність результатів навчання вимогам, установленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг [12]. Фахівці виокремлюють основні елементи якості вищої освіти, зокрема якість потенціалу вищої освіти (якість освітніх програм, стандартів, матеріально-технічної та інформаційно-методичної бази, професіоналізм науково-педагогічних кадрів), якість процесу вищої освіти (якість освітньої діяльності, інтенсивність, гнучкість та динамічність освітнього процесу, творчість та ефективність педагогічної діяльності, рівень організації освітнього процесу), якість результату вищої освіти (усвідомлення професіоналізму, розпізнання і реалізація індивідуальних здібностей та особливостей, задоволення вимог споживачів, працевлаштування, здатність до розвитку та застосування отриманих знань і практичних навичок на практиці) [13].

Система освіти є джерелом пропозиції кваліфікованої праці на ринку, але відсутність ефективної системи адаптації структури підготовки кадрів до потреб ринку поглиблює структурні диспропорції в цій сфері.

Без взаємодії освіти та ринку праці неможливо забезпечити продуктивну зайнятість в умовах динамічності економічної системи та здійснити модернізацію підготовки компетентного, конкурентоспроможного, затребуваного виробництвом спеціаліста. Ситуація, що склалась в Україні, є суттєвим аргументом на користь посилення регулюючих функцій держави у вирішенні цієї проблеми шляхом реалізації активної політики забезпечення продуктивної зайнятості та узгодженості ринку освітніх послуг і ринку праці. В цьому кон-

тексті актуальним залишається питання оптимізації державного замовлення та фінансування підготовки кадрів у закладах вищої освіти. Зокрема, це стосується питання ефективного розподілу фінансування не тільки між закладами професійної підготовки різних рівнів, але й за спеціальностями.

Сучасні виклики в системі освіти, можна узагальнити в такі групи.

1) Трансформаційні. Виникнення нових професій та розширення переліку навичок і компетентностей працівників майбутнього, що приводить до необхідності оновлення переліку спеціальностей та редагування змісту навчальних програм, виникнення модульних форм навчання та оцінювання; зростання вимог до кваліфікації, міжнародної конкуренції за таланти, які володіють унікальними цифровими навичками; зміни класичної уяви щодо праці та професії, внаслідок чого необхідним стає надання освітою певного переліку компетенцій. З огляду на невизначеність розвитку технологій ускладнюється процес формування перспективних вимог до учнів та студентів; звужується інноваційний цикл (суттєве скорочення часу між отриманням нового знання та створенням технологій, продуктів та послуг, їх виведенням на ринок; зростання ролі неформальної освіти та формалізації самостійно отриманих компетенцій).

2) Трансакційні. Виникнення нових нестандартних форм зайнятості змінює звичний формат освіти, запроваджує новітні віддалені форми отримання освітніх послуг (дистанційне навчання); часові освітні цикли є досить тривалими, що значно ускладнює адаптацію робочої сили на ринку і вимагає скорочення термінів підготовки за спеціальностями, які підпадають під вплив цифровізації; інтернаціоналізація освітньої діяльності, встановлення єдиних міжнародних вимог результативності освітніх послуг та її змісту; процес навчання має відбуватися в тісній взаємодії з роботодавцями, що вимагає поширення дуальних форм освіти.

3) Інформаційні. Збільшення обсягу науково-технічної інформації, виникнення принципово

нових способів роботи з нею, форм організації апаратних та програмних інструментів здійснення досліджень та розробок; поширення інформації про безперспективність тих чи інших професій суттєво змінить структуру попиту на освіту за традиційними професіями. Спостерігається розмивання дисциплінарних меж у дослідженнях та розробках, а також міждисциплінарний та конвергентний характер досліджень.

Необхідність безперервного розвитку компетенцій та підвищення кваліфікації робітників отримує особливе значення в умовах цифровізації економіки і сприяє розвитку Smart-education – гнучкого навчання в інтерактивному освітньому середовищі за допомогою контенту з усього світу. Набуває поширення концепція масових відкритих онлайн-курсів, в основі якої лежить теорія колективізму, сутність якої полягає в тому, що знання розподіляється по мережевих зв'язках, тому навчання полягає у можливості конструювання цих зв'язків і проходить ними. Основними навичками, яких потребуватиме майбутній ринок праці, будуть динамічність, клієнтоорієнтованість та поведінкові навички.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, ефективність «нової економіки» та конкурентоспроможність цифрового ринку праці залежать від рівня розвитку тих сфер економічної діяльності, що пов'язані з рівнем кваліфікації працівників та розвиненістю їх новітніх компетенцій, таких як динамічність, клієнтоорієнтованість та поведінкові навички, що ставить перед системою освіти нові невідкладні завдання, тому в процесі формування освітньої політики необхідно усвідомлювати сучасні світові тенденції. Державна політика має бути спрямована на те, щоб система вищої освіти була трансформована в дієвий чинник економічного зростання на інноваційній основі. Це потребує подальшого дослідження особливостей становлення «нової економіки» задля пошуку дієвих механізмів, що забезпечать успішну адаптацію ринку праці до сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колот А., Герасименко О. Інноваційна праця та її інтелектуалізація як стратегічні вектори становлення нової економіки. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1(29). С. 6–24.
2. Друкер П. Управление в обществе будущего. Москва : ООО «И.Д. Вильямс», 2007. 320 с.
3. Скрипниченко М. Потенціал ендогенного зростання економіки України. Київ : НАН України ; Інститут економіки та прогнозування, 2010. 436 с.
4. Покровский Н.Е. Побочный продукт глобализации: университеты перед лицом радикальных изменений. *Общественные науки и современность*. 2005. С. 67.
5. Валлерстайн И., Дерлугьян Г., Коллинз Р. Есть ли будущее у капитализма? Москва : изд-во Института Гайдара, 2015. 320 с.
6. Dauth W., Findeisen S., Südekum J., Wößner N. German robots: The impact of industrial robots on workers. *IAB Discussion Paper*. 2017. 30 p.
7. In It Together: Why Less Inequality Benefits All. Paris : OECD Publishing, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264235120-en>.

8. Autor D.H., Dorn D. The Growth of Low Skill Service Jobs and the Polarization of the U. S. Labor Market. *American Economic Review*. 2013. August. № 5 (103). P. 1553–1597.
9. Яковець Ю. Глобальні тенденції соціокультурної динаміки і перспективи взаємодії цивілізацій у XXI столітті. *Економіка України*. 2000. № 3. С. 8–17.
10. Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века. Образование: сокращенное сокращение. URL: <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>.
11. Ukraine-resume Flagship Report: Overview. Доклад Світового банку. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/790931568661644788>.
12. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
13. Клімова Г. Забезпечення якості вищої освіти як пріоритетна детермінанта становлення інноваційного суспільства в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Політологія. 2017. № 2. С. 65–73.

REFERENCES

1. Kolot A. (2018) Innovatsiina pratsia ta yii intelektualizatsiia yak stratehichni vektory stanovlennia novoi ekonomiky [Innovative work and its intellectualization as strategic vectors of the new economy]. *Economics and organization of management*, no. 29, pp. 6–24. (in Ukrainian)
2. Druker P. (2007) *Upravlenye v obshchestve budushchogo* [Management in the society of the future]. Moscow: 320 p. (in Russian)
3. Skrypnichenko M. (2010) *Potentsial endohennoho zrostannia ekonomiky Ukrainy* [Potential for endogenous growth of Ukraine's economy]. Kyiv: 436 p. (in Ukrainian)
4. Pokrovskiy N. (2005) *Pobochniy produkt globalizatsii: universitety pered litsom radikalnykh izmeneniy* [A byproduct of globalization: universities in the face of radical change]. *Social sciences and modernity*, p. 67. (in Russian)
5. Vallerstain Y., Derluhian H., Kollynz R. (2015) *Est ly budushchee u kapytalizma?* [Does capitalism have a future?]. Moscow. 320 p.
6. Dauth W., Findeisen S., Südekum J., Wößner N. (2017) The impact of industrial robots on workers. *IAB Discussion Paper*, no. 30.
7. (2015) *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. Paris: OECD Publishing.
8. Autor D.H., Dorn D. (2013) The Growth of Low Skill Service Jobs and the Polarization of the U.S. Labor Market. *American Economic Review*, no. 5 (103), pp. 1553–1597.
9. Yakovets Y. (2000) *Hlobalni tendentsii sotsiokulturnoi dynamiky i perspektyvy vzaiemodii tsyvilizatsii u 21 stolitti* [Global trends in socio-cultural dynamics and prospects for the interaction of civilizations in the XXI century]. *Ukraine economy*, no. 3, pp. 8–17. (in Ukrainian)
10. *Osnovnye polozheniya Doklada Mezhdunarodnoi komysyy po obrazovaniyu dlia XXI veka* [Key points of the Report of the International Commission on Education for the XXI century]. (in Russian)
11. Ukraine-resume Flagship Report: Overview. World Bank Report. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/790931568661644788>.
12. *Pro vyshchu osvitu* (2014). № 1556-VII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (in Ukrainian)
13. Klimova H. (2017) *Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity yak prioryetna determinanta stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini* [Ensuring the quality of higher education as a priority determinant of the formation of an innovative society in Ukraine]. *Bulletin of the National University*, no. 2, pp. 65–73. (in Ukrainian)

В. В. Блызнюк, Государственное учреждение «Институт экономики и прогнозирования Национальной академии наук Украины», **Л. Д. Яценко**, Национальный институт стратегических исследований. **Особенности развития рынка труда в условиях становления «новой экономики».**

Аннотация. Цель статьи заключается в исследовании главных признаков современного этапа становления «новой экономики» и обосновании новых требований к рабочей силе. **Методика исследования.** Методологической основой исследования служили такие методы научно-экономического знания, как описательно-аналитический, системный, сравнительный, аналитический. **Результаты.** Важно, что «новая экономика» меняет мир труда и социально-трудовые отношения, открывает новые благоприятные возможности и формирует риски новых тенденций в экономике для отдельных субъектов рынка труда, повышает требования к качеству человеческого капитала и образовательно-квалификационного уровня рабочей силы, что требует исследования этих изменений. Исследование показало, что главной движущей силой «новой экономики», основой ее производительных сил выступают знания и компетенции. **Практическая значимость результатов исследования.** Обобщение основных требований к новейшим цифровым компетенциям позволило выделить такие, как динамичность; взаимосвязь с экосистемой рабочего места; постоянное обновление навыков; междисциплинарность; мобильность и конкурентоспособность рабочей силы; соответствие международным стандартам.

Ключевые слова: «новая экономика», рынок труда, риски, знания, компетенции.

Viktoriia Blyzniuk, Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, **Liubov Yatsenko**, National Institute for Strategic Studies. **Features of labor market development in the conditions of formation of “new economy”**.

Annotation. The purpose of the article is to study the main features of the current stage of formation of the “new economy” and the justification of new requirements for labor. **Research methodology.** The methodological basis of the study was such methods of scientific and economic cognition as descriptive-analytical, systemic, comparative, and analytical. **Findings.** The main vector of modernity should be inclusive social development based on scientific and technological progress and innovative management methods, intellectualization of human capital, development of advanced technologies and knowledge-intensive industries, giving priority to knowledge production, which is in line with modern world trends and is called “new economy”. The most important features of the current stage of formation of the “new economy” are: demassification of production, the transition to flexible production; giving preference to theoretical knowledge; increasing the class of knowledge carriers; formation of new intellectual technology; strengthening the role of information and information technology; changes in the nature of work; generation of new types of deficits. The “new economy” is changing the world of work and social and labor relations, opening new opportunities and creating risks of new trends in the economy for individual labor market players that need research. **Practical value.** The article summarizes the main requirements for the latest digital competencies, the leading of which may be the following: dynamism – the ability to change over time; the relationship with the workplace ecosystem, i.e. the content of work processes; constant updating of complementary digital skills – i.e. skills needed to perform new tasks, related to the use of IT in the workplace; interdisciplinary – to cover several convergent subject areas; mobility and competitiveness of skills; compliance with international standards. In the process of forming educational policy it is necessary to be aware of modern world trends, knowledge and education plays a decisive role. Public policy should be aimed at transforming the higher education system into an effective factor of economic growth on an innovative basis and strengthening the competitiveness of the state.

Keywords: “new economy”, labor market, risks, knowledge, competencies.